

NATURTURIST NORDJYLLAND

NATURTOURIST NORDJÜTLAND

HOME

pdf

Oversigt

Naturlinks

Turistlinks

Søg

Mail

De himmerlandske heder -
Vindblæs hede, Oudrup hede, Lundby
hede, Ajstrup hede, Kyø dale
Nibe og Løgstør kommuner
Afstand Nibe 13 km, Løgstør 10 km
**Privatejet, fredet område med offentlig
adgang.**

1387 ha stort, fredet område
**Se de nye kort med afmærkede
vandrestier!**

Landskab og geologi

De himmerlandske Heder er mellem Nordjyllands største bevarede rester af de vidtstrakte hedeområder, der i 1700-tallet dækkede omkring 700.000 ha af Nord- og Vestjylland. Hederne er knyttet til sandede jorde, hvor oldtidens afbrænding af den oprindelige urskov skabte grundlaget for hedens fremmarch. De himmerlandske Heder ligger på sandede morænebakker, som på et tidspunkt har været ramt af sandflugt. Et bånd af indlandsklitter dækker bakkerne mod øst fra Vindblæs hede og gør hederne landskabeligt meget varierede. Hederne skæres over på midten af Bruså-dalen, der som et frodigt, grønt bælte omkranset af lyngklædte erosionskløfter bryder det tørre hedelandskab.

Guldblomme (*Arnica montana*) med det folkelige navn "volverleg" er hedens mest markante blomsterplante. Den giftige plante har været anvendt som elskovmiddel og været brugt mod feber og gigt. Volverlej indeholder arnicin og sælges på apoteker som arnikatinktur, der bruges mod hævelser fra stød og slag. Tiltro til dens virkning som frugtbarhedsmiddel ses af, at man i Jylland har givet kørne blomsten kort før de skulle bedækkes af tyren.

Klik på hedens navn for at zoome ind

Bruså er fuldstændig ureguleret og uberørt, hvor åen krydser De himmerlandske Heder.

Dyrelivet

Hederne rummer et rigt dyreliv karakteristisk for denne særlige naturtype. Her findes både hugorm, stålorm, markfirben og alm. firben. Af større dyr findes især hare og ræv på den åbne hede, medens råvildtet holder til på de mere tilgroede dele af heden.

De himmerlandske Heder er kendt for deres rige bestand af dagsommerfugle, idet 36 forskellige arter er fundet i området. Mest kendt er den sjældne og truede [hedepletvinge](#) (*Euphydras aurinia*), der her har et af sine få danske levesteder.

Plantelivet

Hedens karakterplanter er dværgbuskene, domineret af arterne Hedelyng og Revling. Hedelyngen har oprindeligt været altdominerende, favoriseret af tidligere tiders udnyttelse af heden (se kulturhistorie). Ophører udnyttelsen uden den erstattes af naturpleje, erstattes Hedelyngen gradvist af Revling eller af græshede domineret af Bølget Bunke og Blåtop. Revling er i dag den dominerende dværgbusk på De himmerlandske Heder. Fine områder med Hedelyng findes dog

Copyright Kort- og matrikelstyrelsen

ZOOM OUT

Kulturhistorie

Selvom De himmerlandske Heder i dag fremtræder som et øde og ubeboet område, findes der på heden masser af kulturspor, der fortæller om heden som beboet land, ligesom hedens blotte tilstedeværelse som en halvkulturform vidner om en anvendelse og udnyttelse, der strækker sig op mod vor tid.

De mange gravhøje på heden, hvoraf 30 stadig er bevarede, fortæller at området var beboet i oldtiden. I det nordvestligste hjørne af Vindblæs hede er stadig bevaret et stort område med oldtidsagre fra Keltisk Jernalder.

Gravhøj på Lundby hede nær Brusådalen.

De himmerlandske Heder gennemkrydses af talrige gamle vejspor og hulveje, der vidner om livlig færdsel i området. Mest markant er en strækning på Lundby hede i et kilometer bredt bælte på begge sider af den nuværende vej mellem Lundby og Borup. Her gemmer lyngen på op mod hundrede

stadig på Vindblæs hede, nær Brusådalen og i Kyø Dale. Lundby hede er domineret af græshede med spredte partier med dværgbuske. Tyttebær forekommer næsten overalt, medens Blåbær skal søges på nord- og østvendte skråninger.

Generelt er hederne artsfattige, men det udelukker dog ikke at der både findes smukke blomster, f.eks. Guldblomme eller sjældne arter som Cypres Ulvefod. Brusådalen byder på frodig artsrigdom i kær og væld langs åen, f.eks. Engblomme. Enkelte steder på hederne findes egekrat, der opfattes som rester af en oprindelig egeblandingsskov, der engang har dækket landskabet.

Hedens træer er især domineret af Bjergfyr, der spreder sig fra de nærliggende plantager. Hvis denne tilgroning ikke standses med naturpleje, f.eks. fældning og afgræsning, er det enestående kulturlandskab i fare for at forsvinde.

Engblomme i væld ved Bruså. I baggrunden Oudrup hede.

Information

Der findes endnu ingen offentlig information, men som noget nyt afmærkede vandreruter (blåt vandresymbol) - se Naturturists detailkort. Offentlighedens adgang til De himmerlandske Heder giver enestående muligheder for en "cross country" oplevelse.

gamle vejspor, overvejende parallelle med den moderne vej, en af de største samlinger af fortidige vejspor i Jylland. En teori går på, at de har været en del af fortidens vejsystem fra Viborg mod Limfjordens overfartssteder ved f. eks Aggersborg.

De himmerlandske heder er opstået ved menneskelig aktivitet og bevaret ved menneskets fortsatte udnyttelse. Bondestenalderens afbrænding af skoven til kornmarker og græsningsarealer favoriserede på den sandede jord lyngens udbredelse. Den efterfølgende udvaskning af næringsstoffer og dannelse af et hårdt, jernholdigt al-lag i jorden umuliggjorde egentlig opdyrkning af større arealer. Afbrænding af skov og hede gav få år med græs til sommergræsning, hvorefter Hedelyngen tog over og gav mulighed for vintergræsning og afhøstning af ung lyng til vinterfoder. Det særlige hedebrug holdt sig i Nord- og Vestjylland uændret langt op mod vor tid.

Korn blev kun dyrket på små marker nær boligen. Hovedudnyttelsen var heden som græsningsområde for får og kreaturer. Hedelyngen blev brugt som afgrøde. Lyngen blev slået til brændsel, blev brugt som strøelse i stalden og ung lyng og rensdyrlav blev bjerget som vinterfoder. Afbrænding af heden som medførte foryngelse af lyngen var almindelig. Af de talrige anvendelser af lyngen kan nævnes: Lyngtørv blev skåret som brændsel, lyngen blev brugt til tækkemateriale på husene, som underlag for lerklining af væggene, som sengemateriale i stedet for halm og til at forstærke de sandede veje.

Hedebruget forsvandt gradvist fra slutningen af 1800-tallet i takt med hedens egentlige opdyrkning eller tilplantning, hvor især Hedeselskabet spillede en stor rolle. De himmerlandske Heder blev reddet af fredning som et enestående naturområde og kulturlandskab, men hedebruget som kulturform er forsvundet og uden moderne naturpleje med rydning, afgræsning, afslåning og afbrænding vil heden gradvis forsvinde.